

4 • Hétvége

Provokáció minden mennyiségben

Beszélgetés a vasmiséjére készülő Bulányi Györggyel

Szimpatizál a radikális baloldali eszmékkel, ha lenne valódi kommunista párt, be is lépne. Bulányi György, a 88 éves piarista szerzetes tudatosan provokál. Hiszen – mondja – Jézus is ezt tette. Bulányi páter ma tartja a vasmiséjét: hat és fél évtizede szentelték pappá.

Czene Gábor

– *Bő hatvan évvel ezelőtt megalapította a Bokor katolikus bázisközösségi mozgalmat, amely később főként azzal vált ismertté, hogy tagjai megtagadták a katonai szolgálatot. Megjárta a Rákosi- és a Kádár-korszak börtöneit, aztán – az egyházi hierarchia elutasítása miatt – konfliktusba keveredett a Vatikánnal is. Eltiltották a papi szolgálattól, és csak jóval a rendszerváltás után kapott erkölcsi elégtételt. Visszatekintve: mi az, amit sikernek tekint?*

– 1945-ben Debrecenben egy Vatikánt megjárta pap elmagyarázta nekem, hogy kisközösségeket kell létrehozni. Megkért, hogy szedjem elő a teológiai jegyzeteimet, mondjam el mindenkinek: van Isten, és létezik halhatatlanság. Megpróbáltam a legderekből debreceni lányokból és fiúkból kisközösséget csinálni, de semmire nem mentem ezekkel a témákkal. A könyökükön jött ki. Kínomban elővettem a Szentírást, és ez tökéletes újdonság volt.

– *Mármint kinek?*

– Nekik is, nekem is. Korábban ilyen nem nagyon fordult elő. Rengeteg teológiai művet meg mindenféle más „jámbor könyvet” olvastunk, csak pont a Szentírást nem. A legkevesebb, amit elmondhatok, hogy a Szentírás a felfedezés erejével hatott a számunkra. Szövegelemzést készítettünk – magyartanárként volt ebben némi gyakorlatom –, és kiderült, hogy Jézus azt hirdette: szeressük még az ellenségeinket is. Jééé! Addig hazafias magyar katolikusok voltunk, akik úgy tudták, hogy az ellenséget aprítani kell.

– *Hol itt a siker?*

– Életem legnagyobb sikere az, hogy huszonévesen feltaláltam a spanyolviaszt, és megértettem, mit tanít Jézus. Szeressétek ellenségeiteket! Azóta is csak ezt az egyetlen gondolatot bontogatom.

– *A retorziókat ismerve úgy látszik, ennek sem az állam, sem az egyház nem örült. Előbbit még csak-csak értem...*

– Pályám indulásakor az egyház legkedveltebb gyermekei közé tartoztam. Kivétel nélkül minden előljáróm szeretett, a debreceni püspöki helynöktől, *Pin-tér Laci* bácsitól egészen *Mindszenty József* bíborosig. Attól fogva kezdett csúnya eretnekjelölt válni belőlem, hogy az egyház és a Kreml kiegyezett egymással, és a magyar állam 1964-ben hetven évre titkosított megállapodást kötött a Vatikánnal. Mindszenty nem volt hajlandó egyezkedni, a Vatikán igen. Folytatódott a történelem, ismét működésbe lépett a Trón és az Oltár szövetsége. Ez a szövetség Árpád apánk és a főáltosok között ugyanúgy megvolt, ahogyan megvolt Szent István és az esztergomi érsek között is. Az én tevékenységem ezt a sok évszázada érvényesülő alapvetel kérdőjelezte meg. Az Állami Egyházügyi Hivatal katolikus osztályának vezetője 1976-ban levelet küldött *Lékai László* bíborosnak, amelyben leírta, hogy Bulányi nem az állam ellensége, hanem az egyházé, ezért az egyháznak kell elbánnia vele. A Trón és Oltár szövetsége a legfőbb ok, hogy én 1989 után is pontosan olyan rossz gyerek vagyok az egyház szemében, mint előtte voltam.

– *Az egyház 1997-ben rehabilitálta.*

– Igen, rehabilitáltak. Szóban!

– *Az ezredforduló táján írt naplója – három vaskos kötet – tele van keserűséggel és kiábrándultsággal. Közben meg többször is azt állítja, hogy optimista. Mire föl?*

– Mi, emberek értelmet kaptunk Isten-től. Ennek az értelemlnek a segítségével egyszer talán elkezdünk gondolkodni. Fiatal koromban biztosra vettem, hogy „holnapra megforgatjuk az egész világot”. Hitttem abban, hogy tényleg mindenki meg fogja érteni, mit képvisel Jézus. Ezt a hitemet nem tudom földadni, de közben lá-

tom, hogy a gyűlölet és a háború a megsemmisülés felé viszi az emberiséget. Hiszen van már atombombánk, fel tudjuk robbantani a földgolyóbist. Pesszimista attól vagyok, hogy az életemből eltelt majdnem kilenc évtized, és úgy veszem észre, hogy a világ nem akar hinni Jézusnak, ami hagyján, de még a Bulányinak sem akar hinni...

– *Mielőtt kiátkoznák: ez csak vicc volt.*

– Nehéz elviselni, hogy az emberiség képtelen megváltoztatni a történelem sötét csavarmenetét. Olyan csúnya korszak, mint a világméretű tőkés társadalom uralma, azt hiszem, még soha nem volt.

– *Mernék vitatkozni.*

– Jártak itt a mongolok, és egy év alatt felére csökkent a lakosság. De a magyar anyák születtek. Aztán jöttek a törökök, a hódoltság kora. Az emberek negyede vagy harmada tudott csak magyarul, de a magyar anyák akkor is születtek. Amit azonban a tőkés társadalom uralma létrehozott, még senki se tudta produkálni. A magyar anyák nem szülnék. Így értem, hogy ehhez fogható még nem volt a történelemben. Kiírtjuk saját nemzetünket. Sőt: kiírtjuk Európát mint keresztény kontinenst. A XIX. század végére, ha így megy tovább, muszlim Európává alakulunk át. Persze mindenki nagyon jól el tudja magyarázni, miért nem vállal gyereket. Karriert kell építeni.

– *Nem emlékszem, hogy a Bokor-mozgalom követelései között szerepelne a cölibátus, a papi nőtlenség eltörlése.*

– Ez hogyan kapcsolódik ide? Hogy akkor a papok miért nem nemzenek utódokat? A Bokor-közösségben másfajta fogalmak léteznek. Nem papokra és kedves hívekre osztjuk a katolikus keresztényeket, hanem tanítóra és tanítványokra. A közösség vezetőjének az a dolga, hogy a közösség tagjait tanítványokból tanítókká nevelje. Egyébként teljesen mindegy, hogy a magyar társadalom tízezrelékét se kitevő papság részt vesz-e az élet továbbadásában. Nincs jelentősége.

– *És a jó példa ereje? Az nem számít?*

– A cölibátus fenntartása inkább azért káros, mert így senki nem akar pap lenni. Az elhivatottságot érző férfiak is tudják, hogy Isten országa nem azon áll vagy bukik, hajlandó-e lemondani Mancikáról. Jézus életalakításának nem tartozott a ki-tüntetett vonásai közé, hogy tudomásom szerint nőtlen volt. És nem hiszem, hogy a református és evangélikus lelkészek csak azért rosszabbul végeznék a munkájukat, mert családban élnek.

– *A közelmúltban megjelent egyik cikkében arról értekezik, hogy a keresztényeknek végre meg kellene szabadulniuk az Ószövetség „terhes örökségétől”, annak „gyilkos Istenétől”. Ótször is megnéztem a szerző nevét. Tényleg Bulányi György írta?*

– A jézusi elképzelésnek az egyetemes emberi szeretet a lényege. Az Ószövetség Istene pedig – legyen elég egyetlen példa – belefojtja a zsidók ellenségeit a Vöröstengeterbe. Ez egy olyan nacionalista Isten képe, amely nem fér össze Jézus tanításai-val. Ahogyan az se fér össze, hogy a táborig pap a folyó innenső partjáról a túloldalon lévő, a túlpartról pedig az innenső oldalon lévő elpusztítására lelkesítsen.

– *Nyilvánvaló, hogy a teológiai érvek kifejtésekor sem lehet figyelmen kívül hagyni a társadalmi-politikai környezetet. Márpedig az antiszemita csoportok egyre hangosabb Magyarországon. Utólag is úgy véli, hogy elég árnyaltan fogalmazott?*

– Nekem nincsen két szövegem, egy a kezdők és egy másik a haladók számára. Amikor tizenévesekkel kezdtem el foglalkozni, akkor megtanultam, hogy minden körülmények között tudásom legjavát kell nyújtanom, és csakis azt szabad mondanom, ami a szívemből jön.

– *Szélsőjobbos orgánumok boldogan közölték a cikkét.*

– Eredetileg a Kapu folyóiratban jelent meg, onnan vették át.

– *Elgondolkodtató, hogy tetszett nekik.*

– Arra, hogy ki mit vesz át, azt tudom mondani, hogy Jézus alakját és szövegeit meg a kereszténység vette át.

– *És?*

– A világ és az emberiség kirablásában, fegyverrel térdre kényszerítésében a kereszténység abszolút világ bajnok volt. Egyetlen vallás se közelítette meg ebben a tevékenységben.

– *Furcsa hallani ezt egy kereszténytől.*

– A tények előtt meghajlok. Jézus föl-szabadított arra, hogy nem kell védenem a saját kutyám kölykét. Hanem a saját kutyám kölykéről is igyekszem objektív képet adni. Kerül, amibe kerül.

– *Az előbb, amikor a tőke világméretű uralmáról beszélt, eszembe juttatta a kommunizisták nézetét. Netán rokonszenvet érez a kommunizmus iránt?*

– Nagyon-nagy rokonszenvet érzek, igen. 1952-ben egy ávos őrnagy két hónapon keresztül azzal töltötte az idejét, hogy engem napi tíz órában kihallgasson. Egyik mondatára fél évszázad távol-lából is jól emlékszem: „Bulányi mester, nem várhatjuk meg, amíg maga megelki-gyakorlatoztatja nekünk a kapitalistákat”. Ha lenne ma olyan párt, amely ugyanazt vallja, amit Marx és a kommunizmus – azzal a különbséggel, hogy senkit se szabad bántani –, engem nyugodtan be lehetne léptetni abba a pártba. Az már maga volna az egyház, jézusi és egyetemes, valóban katolikus. Jézus azt mondta, hogy akkor lesz rend, amikor mindenki megkapja az egy dénárt. Valamennyi embernek csak egy hasa és egy gyomra van, senkinek se jár több. A második pár cipőmet akkor szerezhetem meg, ha a többi milliárdnyi embernek mindnek megvan már a maga egy pár cipője. Rend akkor lesz, ha meg tud való-sulni az, amit a kommunizmus akart.

– *Tehát soha nem lesz rend.*

– Pontosan. Ez az egyik forrása a pesz-szimizmusomnak.

– *Szándékosan provokál?*

– Persze. A négy evangélium is maga a provokáció. Jézus is provokál, minden mennyiségben.

– *A vasmiséjére készül, ami – nehéz belegondolni – azt jelenti, hogy hatvanöt évvel ezelőtt szentelték pappá. A vasmise után milyen fokozat következik?*

– Eltemetnek.

– *Komolyan kérdeszem.*

– Ha valaki véletlenül kibir még öt esztendő, akkor rubinmisét mondhat. A pappá szentelés hetvenötödik évfordulója már teljességgel elképzelhetetlen, arra nincs is semmilyen szó...

„Éreztem a világ szívveréseit...”

Róbert László

Ezzel a címmel jelent meg a párizsi toplista előkelő helyén a baszk eredetű francia bíboros, Roger Etchegaray interjúkönyve.

(II. János Pál életrajzírója, a Figaro Magazine főszerkesztője jegyezte le az ő életpályáját is.)

Hierarchikus szinten mint Marseille érseke kezdte egyházi karrierjét. Bár ezt az utolsó kifejezést ő biztosan visszautasítaná. De hát később – a lengyel pápa idejében – két évtizeden át ő volt a Szentszék világpolitikailag is legbefolyásosabb szervezete, a Iustizia et Pax kongregáció elnöke. De ebben a minőségében jóval több volt, mint a Vatikán utazó nagykövete. Mert őt nemcsak a katolikus, a keresztyény, de a buddhista, sőt az iszlám világ diplomáciája is úgy jegyezte – és értékeli holnap is –, mint a kényes, sőt mindmáig sok esetben titkos ügyek egyik leghatékonyabb tárgyaló tényezőjét.

Etchegaray az első vatikáni bíboros, aki 1980-ban a kommunista Kínába, majd Vietnamba látogat. 1994-ben Fidel Cas-tróval ebédel Havannában. És ugyancsak a pápa küldötteként jár Ruandában a vérengzések idején. Nemegyszer másutt is a szó szoros értelmében életveszélyes helyzetekben Afrika, Ázsia háborús övezeteinek járatlan, szakadékos útjain.

2003-ban, a második öbölháború idején gyakorlatilag ő próbálja meg Szad-dám Huszeint rávenni a kapitulációra.

A 85 éves Etchegaray véleményét XXIII. Jánostól VI. Pálon és II. János Pálon át kikéri a jelenlegi pápa is. (XVI. Benedekkel együtt – fiatal teológusként, mint a II. vatikáni zsinat tanácsadója – kezdte pályafutását.)

És egy évtizeddel később ő alapítja Párizsban a harmadik világot segítő katolikus civil szervezetet, amely Az Éhség Ellen, a Fejlődésért címet viseli. Ez a CCFD – a hívők pénzéből – villamos erőművet is „jótékonykodott” a Kongó partján.

Szerénytelenül bár, de engedtessek meg némi személyes vonatkozás is: a 60-as évek végén a Magyar Rádió római tudósítójának ajánlotta az Új Ember boldog emlékezetű főszerkesztője, Magyar Ferenc, hogy a Tisztelendők tervezett tv-sorozatának jó alanya lehetne Marseille érseke, aki neki jó barátja.

Majd ő kísért végig a vallási-társadalmi-emberi – mondhatnám, ökomeniku-san is – multikulturális mediterrán város-on. (Ráadásul Etchegaray figyelmeztet: nehogy kihagyjam barátját, a főrab-bit, aki az interjú során azt is megjegyyez-te: „az antiszemitizmus akkor bekorszodhat meg ha egy országban komoly gazdasági gondok vannak.”)

XXIII. János szülőfaluja, Sotto il Monte után az ő portréja lett a Tisztelendők második epizódja. Majd – 10 évvel később Párizsban – vele mint a francia és az európai Püspöki Konferencia elnökével folytatódott. Újabb évtized múltán pedig az említett Iustizia et Pax elnökével fejeződött be a római Trasteverén, a Vatikánhoz tartozó Palazzo Calisto házai kápolnájában a reggel hétórai mise után. Az oltár egyik oldalán a többi között Fidel Castro ajándékaként egy naiv Jézus-bölcső miniatűrje, a másikon egy orosz ortodox ikon. (Talán csak a hozzá szellemileg-lelkileg közel álló Teréz anya nem lepődött meg ezen a látványon, amelyet később Izrael elnöke és a moszkvai pátriárka is megcsodálhattott.)

Egyébként a Tisztelendők sorozatának latin-amerikai epizódjai is Etchegaray támogatásának köszönhetik létezésüket.

Legutóbb pedig a bíboros hívta fel figyelmemet arra, hogy – míg Irakban sííták és szunniták öldösk egymást – az afgán kisebbségi síita vallású hazara törzs békében és barátságban él a többségi pastun, tádzsik szunnitákkal.

Mindezek után csak abban reménykedhetek, hogy az Etchegaray által kinevezett magyar Iustizia et Pax elnökeként is ismert pécsi püspöknek – aki egyébként a város új díszpolgára – gondja lesz arra is, hogy a nyugdíjasan is eminenciás Roger Etchegaray életét és munkásságát magyarul is olvashassa az, akit érdekel.

P. S. Etchegaray egykor járt Pécsen is. Meglátogatta beteg barátját, a boldog emlékezetű Cserháti József püspök urat.